

2658 Vállalkozások menedzselése

1. A mellékelt irodalom alapján értelmezze az előforduló közgazdasági alapfogalmakat! Mutassa be továbbá a mellékelt irodalom fontosabb megállapításait, fejtse ki a témával kapcsolatos saját véleményét!

Információtartalom vázlata

a, A szükségletek fogalma, csoportosítása, szerepe a gazdaságban

b, A javak fogalma, csoportosítása

c, A termelési tényezők fogalma, csoportosítása, szerepe a gazdaságban

d, A szűkösség!!!!!!! A JAVAKNÁL VAN!!!!!!!!!!!!!!

e, A piac szerepe a szűkösen rendelkezésre álló erőforrások allokációjában A JAVAKNÁL VAN!!!!

a, **Szükséglet:**

Létfenntartásunk során anyagi, szellemi, biológiai igényeink merülnek fel, amelyek kielégítése érdekében tevékenykedünk. A szükséglet minden végső fogyasztás alapvető mozgatórugója, hiányérzet, amely cselekvést vált ki önmaga megszüntetésére. A társadalom fejlődésének mozgatórugója a szükséglet. Ez a hiányérzet dinamikusan változik, minél fejlettebb a társadalom, annál fejlettebb szinten, magasabb kategóriákban jelentkezik.

A gazdaságban a szükségletet az alábbi módon értelmezzük:

A szükséglet anyagi javak és szolgáltatások iránti igényt, hiányérzetet jelent, mely cselekvést vált ki önmaga megszüntetésére.

A szükségleteket csoportosíthatjuk:

Jellegük

Alanyaik

Kielégíthetőségük

Fontosságuk szerint

Jellegük szerint megkülönböztetünk ***anyagi és nem anyagi*** (szellemi) ***szükségeket***. ***Anyagi*** szükséglet például az élelem, a ruházati cikkek, a lakás, a lakberendezési cikkek, a gépkocsi iránti igény. ***Nem anyagi*** szükséglet a művelődés, a kultúra, a testedzés, sportolás iránti igény. Ez utóbbi szükségletek is az élet tartalmasabbá, szebbé tételét szolgálják.

Alanyaik szerint megkülönböztetünk ***egyéni és közösségi*** szükségleteket. Az egyének létfenntartásával kapcsolatos igényeket, amelyeket különböző termékekkel és szolgáltatásokkal elégítünk ki, ***egyéni szükségletnek*** nevezzük. Ide tartoznak az élelmiszerek, ruházati cikkek, különböző iparcikkek, a kulturális javak (könyv, hanglezem, újság stb.) és a szolgáltatások (tisztítás, javítás, fodrászat, a színházi előadások, kiállítások stb.) iránti igények. Azokat az igényeket pedig, amelyek kielégítése *a társadalom* fennmaradásához, zavartalan működéséhez szükségesek, ***közösségi szükségletnek*** nevezzük. Ilyen például a honvédelem, a közbiztonság, a jogrend, a tömegközlekedés, a megfelelő út- és csatornahálózat, a közvilágítás iránti igény. Ezeket a közösségi szükségleteket az állam a befizetett adókból elégíti ki.

Kielégíthetőségük szerint megkülönböztetünk ***teljes, tényleges és lappangó*** szükségleteket.

A ***teljes*** szükségletek körébe az adott időpontban jelentkező és kielégítésre váró igények összessége tartozik. E szükségletek egy része a gazdaság adott fejlettségi szintjén kielégíthető, másik részének kielégítését a gazdaság, a társadalom fejlettségi szintje még nem teszi lehetővé. A ***tényleges***, más néven ***effektív*** szükségletek azok a szükségletek, amelyek a társadalom, a termelés adott fejlettségi fokán már tömegméretekben kielégíthetőek. A teljes és az effektív szükségletek közötti különbséget a ***lappangó*** vagy más néven ***látens*** szükségletek köre adja - ezek a már megjelent, de tömegméretekben még nem kielégíthető szükségletek. A termelés, a technika fejlődésével a lappangó szükségletek is széles körben kielégíthetővé válnak, de ezzel egyidejűleg újabb látens szükségletek keletkeznek. Ez a fejlődés mozgatórugója. Azáltal, hogy a lappangó szükségletek mindig megújulnak, miközben közülük a korábbiak tényleges szükségletté válnak, a teljes szükségletek köre

állandóan bővül.

Fontosságuk szerint megkülönböztetünk **elsőrendű**, valamint **másod és harmadrendű** szükségleteket.

Igényeink mindig nagyobbak, mint a lehetőségeink, ezért szükségleteinket rangsorolni kell. Azon anyagi javak, és szolgáltatások iránti igények, amelyeknek kielégítéséről a család, illetve az egyén semmiképpen nem tud, vagy nem akar lemondani számára **elsőrendű szükségletek**. Azok a szükségletek, melyek kielégítésére csak az elsőrendű szükségletek kielégítése után törekszik az egyén a **másod, illetve harmadrendű szükségletek**. Ezek kielégítésére általában akkor kerülhet sor, ha a család jövedelme emelkedik, és az elsőrendűnek tartott szükségleteit már kielégítette. A másod, illetve harmadrendű szükségletek kielégítése általában halasztható.

Azt, hogy mi tartozik az egyén vagy a család elsőrendű szükségleteinek körébe, több tényező befolyásolja. Ezek közül a legfontosabbak:

- az ország gazdasági fejlettsége,
- a család anyagi helyzete,
- a család életmódja, értékrendje.

Ha alacsony az ország gazdasági fejlettsége, akkor az elsőrendű szükségletek körébe többnyire csak a létfenntartáshoz elengedhetetlen élelmiszerek, ruházati cikkek, a szerény lakhatási lehetőségek tartoznak. A gazdaság fejlődésével elsőrendű szükségletté válik a változatos, egészséges táplálkozás, a divatos öltözködés, a kényelmes, jól felszerelt lakás iránti igény, de a magas színvonalú oktatás és egészségügyi ellátás, a művelődés és szórakozás változatos formái iránti igény is.

Azonos gazdasági fejlettségű országokban is eltérő az egyes családok szükségleteinek rangsora attól függően, hogy:

- mekkora a család jövedelme,
- milyen a vagyoni helyzete,
- milyen a család életmódja, értékrendje.

A magasabb jövedelmű családok esetében az elsőrendű szükségletek körébe tartozhat a gépkocsi, az évenkénti külföldi nyaralás, a divatos öltözködés, míg az alacsonyabb jövedelmű családoknál ez a másod- vagy harmadrendű szükségleteket jelenti, amelyeknek kielégítésére egyelőre nincs lehetőségük. A jövedelmi, vagyoni helyzeten túl a család életmódja, értékrendje is befolyásolja, hogy mely termékek, illetve szolgáltatások iránt van elsősorban, és melyek iránt van másodsorban igényük. Az életmód kialakulásában nagy szerepe van a lakóhelynek, a foglalkozásnak, a környezet elvárásainak. Különböző foglalkozási ágakban eltérőek például a külső megjelenésbeli követelmények. Ennek függvényében más ruházati igények tartoznak az elsőrendű vagy a másodrendű szükségletek körébe. Egészen mások a szabadidő-eltöltési lehetőségek és az ezek által meghatározott igények községeiben, mint a városokban. Szükségeitek rangsorolásában a családok nem tudják függetleníteni magukat a társadalmi normáktól, a környezet elvárásaitól sem. Sokszor azért válik elsőrendűvé egy szükséglet, mert az adott termék megvásárlása a környezet, a szomszédok, barátok elismerését váltja ki. Ezt nevezzük presztízs fogyasztásnak. Az első- és másod-, illetve harmadrendű szükségletek között éles határvonal nem húzható. Az első- és másodrendű szükségletek köre társadalmanként, családonként, egyénenként eltérő. A fejlődéssel, a jövedelem, az életszínvonal emelkedésével egyre több másodrendű szükséglet válik elsőrendűvé.

B,

Javak:

Javak alatt értünk a **közgazdaságtanban** minden olyan dolgot, amely – közvetve vagy közvetlenül – emberi szükségletek kielégítésére alkalmas. A **javak** egyes számú megfelelőjeként általában a **jószág** szó használatos. *El kell szakadnunk azonban a fogalom köznapi értelmezésétől: a közgazdászok éppúgy jószágnak tekintenek például egy hajvágást vagy egy földterület bérleti jogát, mint egy tölcsér fagylaltot vagy a szomszéd tehenét.*

Csoportosítás:

Fizikai megjelenés szerint

Az **anyagi (materiális) javak** fizikai formában jelennek meg, „megfoghatóak”. Ha mesterségesen lettek előállítva, **termékeknek** is hívhatjuk őket; ha pedig jelen vannak valamilyen **piacon**, akkor

árúknak is nevezhetők.

Az egyéb javak **immateriális javak**. Ide tartoznak:

- a vagyoni értékű jogok (pl. bérleti jog);
- a szellemi termékek (számítógépes szoftver, találmány, gyártási eljárás stb.);
- a szolgáltatások (például szemétszállítás).

D. Szűkösségük szerint

A szűkösség a közgazdaságtan egyik legfontosabb fogalma. Attól függően, hogy egy jószág szűkösen áll-e rendelkezésre, három fő csoportot különböztethetünk meg.

- A **szabad javak** esetében a szűkösség nem értelmezhető: ilyen a levegő vagy a fény, vagyis amelyek olyan „mennyiségben” vannak jelen, hogy minden rájuk irányuló igényt képesek kielégíteni. Az ilyen javaknak ezért nincs árúknak. *A szabad javak száma az elmúlt egy-két évszázadban jelentősen csökkent. Korábban még ide számítottak a vizek, az erdők fái, az ásványkincsek egy része stb. Ma már ezek mind árral rendelkező, szűkös javak.*
- A **szűkös javak** nem állnak olyan mennyiségben rendelkezésre, hogy ingyenes hozzáférhetőség esetén minden szükségletet kielégítsenek. Ezért ezeknek a javaknak – legalább egyoldalú – piaca alakul ki: lesznek vásárlók, akik versenyeznek egymással a jószág elfogyasztásáért. Ha a szűkös jószág magántulajdonban van, akkor eladója vagy eladói is lesznek, akik a piacon kínálják. A jószágnak végső soron *ára* alakul ki, amely biztosítja, hogy csak azok jussanak hozzá, akik ezt az árat megfizették – vagyis azok, akiknek az adott jószág pénzben kifejezve a legtöbbet éri.
- A közjavak esetében a szűkösség olyan értelemben értelmezhető, hogy ezeknek nincsen árúknak, ezért a piaci kereslet irántuk mindig nagyobb a kínálatnál. A közjavakat (honnvédelem, közlekedési lámpák) ezért mindig egy közösség adójából kell finanszírozni. A közjavak olyan értelemben nem szűkösek, hogy az egyik fogyasztónak okozott hasznosság nem csökken azáltal, hogy több fogyasztó osztozik a közjószágon. A közjavak ezért a szabad és a szűkös javak jellemzőit is magukon viselik.

Használati joguk szerint:

	Kizárható fogyasztó	Nincs kizárás
Rivalizáló fogyasztás	Magánjószág (például élelmiszer)	Közös jószág (például közutak)
Nincs rivalizálás	Klubjószág (például mosókonyha)	Tiszta közjószág (például honvédelem)

A magánjavak esetében a magántulajdon és a piac biztosítja a hatékony termelést és hatékony elosztást, ha lehet olyan fogyasztót találni, aki legalább annyira értékeli a jószágot, mint annak közvetlen előállítás költsége. A magánjavak esetében a magántulajdon dominanciája jellemző.

- A klubjavak olyan javak, amelyekből bizonyos határokon belül elég több embernek is egy, mert nem rivalizálnak a használatában. *Uszodát nem érdemes egy embernek fenntartania addig, ha akkora klubot tud a fenntartásra szervezni, amelyben az emberek még nem zavarják egymást. A társasházak gyakran tartanak fenn klubjavakat, hiszen a többi ember kizárása megoldott (mosókonyha, közös pingpongasztal). A klubjavak egyik lehetséges jogi leképezése az osztatlan közös tulajdon.*
- A közös javak vagy vegyes javak esetében a kizárás nem valószínűsíthető meg, de olyan zsúfoltság alakulhat ki, ami az egyes emberek hasznosságérzetét csökkentheti. *Például ahol a közutak használata ingyenes, előbb-utóbb csökken a használati értékük, mert egyre lassabban lehet rajtuk haladni. Az ilyen javak használata rivalizáló. A közös javak gyakran állami vagy önkormányzati tulajdonban vannak.*
- A tiszta közjavak esetében nem alakul ki sem rivalizáció, sem kizárás. *Egy egészséges ökoszféraban ilyen a tiszta levegő: amit az egyik ember beszív, a másik nem veheti el tőle, feltéve, ha elég növény van a szén-dioxid lekötésére. Az ilyen közjavakra gyakran nem értelmezzük a tulajdonjogot.*

Keresletük szerint

- Ha a jószág fogyasztójának jövedelme nő, és ennek hatására a jószágból fogyasztott mennyiség is nő, **normál jószágról** beszélünk. Ha a jövedelem növekedése a fogyasztott mennyiség csökkenésével jár (ez a ritkább eset), az adott jószág **inferior jószág**.

Helyettesítő és kiegészítő javak

Könnyen előfordulhat, hogy egy jószág fogyasztása hatással van egy másikéra. Például az autókban vásárolt mennyiség erőteljesen meghatározza az üzemanyagból vásárolt mennyiséget, hasonlóan a fehérbor fogyasztása a vörösborét.

A két példa között van egy lényeges különbség. Előbbinél az egyik jószág (az autó) árának növekedése *csökkenti* a másik (az üzemanyag) keresletét, hiszen ha kevesebb autót veszünk, akkor kevesebb benzint is; viszont a fehérbor árának emelkedése *növeli* a vörösborfogyasztást, mert az emberek az árnövekedés miatt erre az italra térnek át. Előbbi esetben *kiegészítő*, utóbbiban *helyettesítő* javakról beszélünk.

Szállíthatóság szerint

Ingó és ingatlan javak: Míg az ingó javak, például a gépek, bútorok és a fogyasztási cikkek szinte mindegyike, szállíthatók, addig az ingatlanok alatt a **földet** és minden olyan jószágot értünk, amit a földdel szoros kapcsolatban létesítettek (például épületek, utak) – ezért az ingatlanok nem szállíthatók.

Hasznosság szerint

Az egyén szempontjából

Ha azt vizsgáljuk, hogy egy tetszőleges egyén a jószág elfogyasztásával jobban jár-e, mint el nem fogyasztásával, három csoportot különböztethetünk meg:

- *hasznos javak* – ezeknek a fogyasztásával az egyén jobban jár, mintha nem fogyasztja el őket;
- *közömbös javak* – ezek fogyasztása vagy nem fogyasztása az egyén számára közömbös, egyenértékű;
- *káros javak* – ezek esetében jobb a számára a nem fogyasztás.

A javak többségéről elmondható, hogy a fogyasztott mennyiség növekedésével előbb hasznosak, később pedig – egy *telítettségi szint* meghaladása után – károsként viselkednek.

A társadalom szempontjából

*Nehéz meghatározni, hogy mi jár társadalmi szempontból haszonnal, illetve mi okoz kárt, ez általában az adott társadalom értékrendjétől függ. Tegyük azonban most fel, hogy sikerült a javakat társadalmi szempontból hasznosnak, közömbösnek, illetve károsnak minősíteni. Ekkor az a jobbik eset, ha a társadalmi szempont egybeesik a – lehetőleg minél nagyobb – többség egyéni szempontjaival. Sajnos azonban sokszor nem így van. Például az adózás, mint a jövedelmek igazságosabb átcsoportosítása és a közjavak finanszírozásának eszköze, az egyének többsége számára károsnak tűnik, társadalmilag viszont hasznos. Ezzel szemben mondjuk a drogfogyasztás bizonyos egyéneknek nagy élvezetet okoz, viszont társadalmilag károsnak tekintjük. Ilyen esetekben többnyire az **állam** beavatkozására van szükség, hogy a „másként gondolkodó” egyéneket társadalmilag hasznos cselekvésre kényszerítse vagy ösztönözze.*

A forgalmazható javak szállításának úgynevezett tranzakciós költségei elég alacsonyak ahhoz, hogy ezekkel a javakkal rendszeresen kereskedjenek az országok. Ezekkel szemben a nem forgalmazható javak kereskedelme vagy nagyon költséges volna, vagy egyszerűen lehetetlen. Az ingatlanok mindegyike és a szolgáltatások többsége nem forgalmazható jószág. Igen költséges volna például egy hajvágást másik országba „szállítani”.

Információs tartalom szerint

Amikor a javak között felmerül a minőségi differenciálás lehetősége, a termelő csak a legritkább esetben érdekelt a termék valódi minőségének felfedésében. Eszerint háromféle terméket különböztetünk meg

- keresleti javak: a fogyasztó már a vásárlás előtt meggyőződhet a termék minőségéről. Példá erre egy ruhanemű, amit fel lehet próbálni, illetve megtapintani, hogy kellemes-e az anyaga.
- Tapasztalati javak: a termék minősége csak a vásárlás, rendszerint a termék fogyasztása után állapítható meg. Ilyen például egy éttermi vacsora.
- Bizalmi javak: a termék minősége az elfogyasztása után sem állapítható meg. Egy gyógyszer hatása gyakran nem igazolható egy konkrét páciens esetén; vagy például egy vegyi anyag káros hatásai is csak évek, évtizedek múlva jelentkeznek, amikor az ok-okozati összefüggések már nem egyértelműek.

C, A termelési tényezők

A termelési tényezők a termelés erőforrásai, amelyek megkülönböztethetők egymástól aszerint, hogy milyen funkcióval vesznek részt a javak és szolgáltatások előállításában.

A termelési tényezők fajtái:

a) Munka- munkaerő

Az ember mindazon szellemi, fizikai képességeinek összessége, amelyet a termelési tevékenység során felhasználhat. A munka ellenértéke, ára a munkabér.

b) Természeti tényezők

A földterület, erdők, vizek, bányakincsek, amelyek eredeti, természetes formában alkalmasak a termelési folyamatban történő felhasználásra. Bérleti felhasználás esetén az ára a bérleti díj.

c) Tőkejavak

Mindazok a termelésben alkalmazott mesterséges eszközök, gépek, épületek, felszerelések, alkatrészek, amelyeket a termelőfolyamatban használunk fel. A tőkejavak használatának az árát kamatnak hívjuk.

d) Vállalkozó

Abban különbözik a munkaerőtől, hogy feladata az összes termelési tényezőt egységbe szervezni, működtetni, irányítani. A vállalkozó pénzt fektet be, termelési tényezőket működtet, és viseli a megtérülés kockázatát a jövőbeni haszon reményében (profit).

e) információ.

A munka (vállalkozó) és a természeti tényező elsődleges termelési tényező. Ezek a tényezők nem gazdasági tevékenység eredményeként keletkeznek, mennyiségük független a gazdaságtól. A gazdaság csak a felhasználásuk mértékéről dönthet.

A tőke másodlagos termelési tényező, mivel mennyisége, felhasználása is a gazdaságtól függ.